

FILIPPINERNA

SAMMANFATTNING

Efter att diktatorn Ferdinand Marcos störtades 1986 har utvecklingen i Filippinerna varit omtumlande och bitvis våldsam men ett civilt samhälle med demokratiska partier, fackföreningar och civilsamhällesorganisationer har trots detta vuxit fram. Under de senaste 20 åren har landets arbetarrörelse vunnit mark, både fackligt och politiskt. Sedan 2012 har arbetarrörelsen ökat samordningen mellan olika organisationer och presenterat flera lagförslag till kongressen. Som ett resultat har bland annat en lagstiftning gällande reproduktiv hälsa antagits.

Filippinerna har under de senaste decennierna vidare genomgått en ekonomisk omvandling. Många av de statliga bolagen har sålts ut, handelshindren har avskaffats och det globala och regionala ekonomiska samarbetet fördjupats. Tillväxten har under det senaste decenniet varit fem procent i genomsnitt årligen trots den globala krisen. Idag klassas Filippinerna som ett lägre medelinkomstland. Samhället domineras dock fortfarande av en liten välbärgad elit, medan flertalet medborgare lever i fattigdom. Inkomstklyftorna är stora och skillnaderna mellan olika regioner likaså.

Den starka ekonomin bör ställas i relation till den kraftiga befolkningstillväxten som ställer höga krav på nya arbetstillfällen. Filippinerna har idag högst arbetslöshet i regionen med drygt sju procent. Osäkra anställningsformer har blivit en del av den nya arbetsmarknaden. 2013 beräknades 40 procent av samtliga arbetstillfällen bestå av osäkra jobb såsom korttidsanställningar, bemanningstjänster eller underbetalda arbeten. Situationen på arbetsmarknaden tvingar många att söka jobb utomlands. Filippinerna har idag en av de högsta andelarna migrantarbetare i världen. Deras återremitteringar stod 2013 för närmare 10 procent av landets BNP.¹

Filippinerna har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner. Civilsamhället är aktivt och manifestationer är vanligt förekommande.² Flera människorättsorganisationer uppger att relationen till regeringen har förbättrats under den nuvarande presidenten Benigno Aquino III.³ Presidenten och regeringens nyliberala politik skapar dock ett ansträngt förhållande till fackföreningsrörelsen. Den ökade andelen osäkra anställningar bidrar till att försvaga fackföreningarna eftersom filippinsk lag endast tillåter fast anställda att ansluta sig. Organisationsgraden har minskat från 30 procent 1995 till 5 procent 2014.⁴

Filippinerna står inför flera utmaningar för att skapa en hållbar demokratisk utveckling och bekämpa fattigdomen. Viktiga framsteg har gjorts för att bekämpa korruptionen, men den genomsyrar än idag hela samhället. På den sydligaste ön Mindanao har förhandlingar mellan regeringen och den muslimska separatistgruppen Moro Islamic Liberation Front lett till ett fredsavtal. Våldsamheter är dock fortfarande vanligt förekommande. Klimatförändringarna

¹ Landguiden, <http://www.landguiden.se/Lander/Asien/Filippinerna/Ekonomi> (2015-01-13)

² Freedom House, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/philippines-o#.VLVOLCuG-PZ> (2015-01-13)

³ Utrikesdepartementet, "Mänskliga rättigheter i Filippinerna 2013"

⁴ Freedom House, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/philippines-o#.VLVOLCuG-PZ> (2015-01-13)

är en annan faktor som utgör ett överhängande hot. De senaste åren har flera allvarliga naturkatastrofer inträffat som har lett till omfattande materiella skador och tusentals döda.

SOCIOEKONOMISK SITUATION

Sedan 1990-talet har den filippinska ekonomin avreglerats och flera statliga bolag sålts ut.⁵ Filippinerna har anslutit sig till WTO och är aktivt i bland annat det regionala ekonomiska samarbetet. Enligt Världsbanken ökade BNP med drygt sju procent under 2013.⁶ Den starka tillväxten beräknas fortsätta de närmaste åren. Motorn är hushållens ökade konsumtion och statligt spenderande, som drivs på av låga räntor. Servicesektorn omsätter störst andel av BNP 58 procent följt av industrin 31 procent och jordbruket 11 procent.⁷ Utländska investeringar ökar stadigt men är i förhållande till grannländerna fortfarande låga. Filippinerna har idag den starkaste ekonomin av ASEAN-länderna.

Idag klassas Filippinerna som ett lägre medelinkomstland, men resurserna är ojämnt fördelade och avståndet mellan fattig och rik är enormt. De senaste tio åren har befolkningen ökat med 15 miljoner, från 85 miljoner 2005 till 100 miljoner 2015.⁸ Många filippinare lever i fattigdom utan reell möjlighet att påverka sin livssituation. År 2012 levde 42 procent på två amerikanska dollar om dagen.⁹ Avsaknaden av aktiv omfördelningspolitik och den kraftiga befolkningstillväxten utgör ett hinder för fattigdomsbekämpningen. Det ekonomiska och politiska livet i Filippinerna har drag av klientelism och oligarki som hämmar landets ekonomiska utveckling och åsidosätter konkurrensprinciperna. Avregleringarna av bland annat energimarknaden har lett till kartellbildning och rekordhöga elpriser, vilket drabbar den fattigaste delen av befolkningen särskilt hårt.

Enligt ILO är den officiella arbetslösheten drygt sju procent. Mörkertalet är däremot stort eftersom många arbetslösa inte är registrerade hos myndigheterna. Arbetslösa hamnar ofta i den informella, svarta ekonomin, som står för en växande andel av den totala sysselsättningen. Osäkra anställningsformer såsom kontraktsanställningar eller anställningar genom bemanningsföretag har blivit alltmer vanligt förekommande. 2013 utgjordes nära 40 procent av de totala anställningarna av osäkra anställningar. Detta har satt hinder för fattigdomsbekämpningen eftersom det medför låga inkomster och utsatthet.

Den svåra situationen på arbetsmarknaden leder till att många ser sig tvingade att söka jobb utomlands. Filippinerna har den största andelen migrantarbetare i världen. De senaste 20 åren har antalet filippinska gästarbetare nästan tredubblats, från 697 000 1993 till 1,8 miljoner 2013. Deras remitteringar står för nästan tio procent av landets BNP.¹⁰ 2013 antogs lagen om hushållsarbetare som ger ökat skydd till landets 1,9 miljoner hushållsarbetare i Filippinerna. Lagen är menad att ge skydd mot övergrepp, skuldfällor och barnarbete. Den fastställer även minimilön, arbetstimmar och förmåner.¹¹

⁵ Landguiden, <http://www.landguiden.se/Lander/Asien/Filippinerna/Ekonomi> (2015-01-13)

⁶ Världsbanken, 2013, "Philippine Economic Update: Accelerating reforms to meet the jobs challenge", (2014-09-08)

⁷ Landguiden, <http://www.landguiden.se/Lander/Asien/Filippinerna/Ekonomi> (2015-01-13)

⁸ Världsbanken, <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL/countries/PH?display=graph>

⁹ Världsbanken, <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.2DAY/countries> (2015-01-13)

¹⁰ Ibid.

¹¹ ILO, 2013, "Philippines enact new law protecting domestic workers"

AKTUELL POLITISK SITUATION

Presidenten Benigno Aquino III tillträdde år 2010 tillsammans med sin liberal-konservativa koalition "Team PNoy" efter att ha vunnit valet under parollen om ett "socialt kontrakt" med medborgarna. Aquino utlovade att bekämpa korruptionen, skapa nya jobb, minska fattigdomen och öka respekten för mänskliga rättigheter.¹² Reformerna skulle finansieras genom ökade internationella investeringar, inte höjda skatter, hette det.

Efter mer än halva mandatperioden menar många kritiker att viktiga reformer har uteblivit, i synnerhet avseende att minska ojämlikheten och de stora skillnaderna mellan landets olika regioner. Korruptionen har minskat något, men genomsyrar hela samhället. Bland annat menar företrädare från civilsamhället att den så kallade bottom-up budgeteringen, som var menad att öka det civilsamhällets inflytande i den lokala fördelningen av resurser, har blivit ett sätt att favorisera lojala grupper. Enligt Transparency International hamnar Filippinerna år 2014 på plats 85 av 175 länder.¹³

Filippinerna har ett demokratiskt styre och fria val har hållits sedan 1986. Presidenten är såväl stats- och regeringschef som överbefälhavare. Författningen ger presidentämbetet stor makt. Han har rätt att utlysa undantagstillstånd i situationer av nationell kris och kan också lägga in veto mot ett lagförslag. Han väljs på sex år och kan bara sitta en mandatperiod. Valrörelserna kantas ofta av våldsamheter. Bakom våldet ligger vanligen lokala konflikter eller motsättningar mellan olika klaner. Även det politiska våldet ökar i samband med valrörelser. I samband med lokalvalen 2013 mördades flera lokalpolitiskt aktiva ledare från civilsamhället, däribland fackföreningsrörelsen.¹⁴

I praktiken domineras såväl politiken som ekonomin av en liten elit.¹⁵ De politiska partierna fungerar som en kampanjorganisation kring någon av kandidaterna i presidentvalet. De ideologiska skillnaderna mellan partierna är små och för medlemmarna spelar personliga lojaliteter större roll än partiets politik.¹⁶ Efter valet brukar många oppositionsledamöter ansluta sig till regeringspartiet, medan andra bildar nya partier inför nästa val. Benigno Aquino III är illustrativ för det politiska livet i Filippinerna, som i hög grad är styrt av dynastier och personligheter. Han är fjärde generationens politiker, tillika son till före detta presidenten Corazon Aquino och tidigare talmannen Benigno Aquino Jr. Bland den politiska eliten återfinns flera före detta skådespelare vars stjärnglans snarare än politiska budskap ligger till grund för deras politiska karriär.

Även katolska kyrkan och näringslivet har stort politiskt inflytande, liksom militären. Kyrkans inflytande har bland annat hindrat lagstiftning gällande sexuella och reproduktiva rättigheter från att antas.¹⁷ 2012 antog kongressen en lag om reproduktiv hälsa som kyrkan överklagade. Inte förrän 2014, efter en dom i landets högsta domstol, kunde lagen slutligen antas. Lagen innebär bland annat att preventivmedel legaliseras och sexualundervisning blir obligatorisk på skolorna.

¹² Landguiden, <http://www.landguiden.se/Lander/Asien/Filippinerna/Aktuell-Politik> (2015-01-13)

¹³ Transparency International, <http://www.transparency.org/country/#PHL> (2015-01-13)

¹⁴ ITUC-CSI, 2012, "[Internationally recognized core labour standards in Philippines – Report for the WTO General Council Review of the Trade Policies of Philippines](#)"

¹⁵ Freedom House, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/philippines-0#.VLVOLCuG-PZ> (2014-09-03)

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Landguiden, <http://www.landguiden.se/Lander/Asien/Filippinerna/Aktuell-Politik> (2015-01-13)

DET CIVILA SAMHÄLLET

Filippinerna har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner. Flera organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter uppger att dialogen med staten har förbättrats sedan president Aquino tillträdde.¹⁸ Den filippinska fackföreningsrörelsen vittnar däremot om ett allt hårdare anti-fackligt klimat. Det är vanligt förekommande att fackliga ledare utsätts för trakasserier, olagliga uppsägningar och smutskastning. De senaste åren har ett flertal ledare även utsatts för påtvingat försvinnande och mördats. Brotten utreds sällan av myndigheterna och straffriheten är hög.

Den alarmerande situationen för landets fackföreningsrörelser har genererat internationella påtryckningar på landets makthavare. 2009 uppmanade en delegation från ILO "alla aktörer inom regeringen att vidta särskilda åtgärder för att säkerställa att deras handlingar inte begränsar de grundläggande rättigheterna hos fackliga medlemmar".¹⁹ Den filippinska regeringen svarade år 2010 genom att inrätta en myndighet, the National Tripartite Industrial Peace Council (NTIPC), för att komma tillrätta med problemen. Sedan dess har dock ett antal fackliga ledare dödats utan att någon har ställts till svars för brotten.²⁰

Den nationella lagstiftningen begränsar fackföreningarnas möjlighet att skydda arbetares rättigheter genom inskränkningar i strejkrätten och föreningsrätten. Den juridiska processen för att starta en fackförening är snårig, och visstidsanställda får enligt lag inte ansluta sig till fackförbund.²¹ Fackföreningsrörelsen har drabbats hårt av utvecklingen och medlemsantalen har sjunkit från 30 procent 1995 till fem procent 2014.²² Samtidigt har fackföreningsrörelsen under de senaste åren vidtagit en rad strategiska åtgärder för att förbättra sina möjligheter till inflytande. Ett flertal förbund inom industrin har gått samman i en ny centralorganisation, Sentro. Även ett bredare fackligt nätverk, Nagkaisa, som representerar 80 procent av de fackliga medlemmarna i Filippinerna har skapats. Fackföreningsrörelsen är aktiv förhandlings- och samtalspart på samtliga nivåer; med arbetsgivare, industriföreträdare och myndigheter. Den nära relationen till arbetarpartiet Akbayan har resulterat i ett antal lagförslag och en antagen lag om reproduktiva rättigheter och hälsa.

Behoven av en livskraftig fackföreningsrörelse är stora. Lagar om arbetsmiljö och arbetstid efterlevs sällan och lönerna kan variera mycket mellan en region och en annan. Arbetsgivare har satt i system att avskeda personal med fast anställning för att återanställa dem på visstidskontrakt eller anlita bemanningsföretag vilket har pressat såväl löner som villkor, som exempelvis sjukförsäkringar och betald semester. I exportzonerna är situationen särskilt allvarlig eftersom arbetsrätten ofta åsidosätts och det råder regelrätta förbud mot facklig organisering och strejker. Filippinerna har även en stor andel arbetare i den informella sektorn, som i praktiken står utan socialt skydd.

¹⁸ Utrikesdepartementet, "Mänskliga rättigheter i Filippinerna 2013", (2014-09-08)

¹⁹ ITUC-CSI, 2012, "Report for the WTO General Council Review of the Trade Policies of Philippines"

²⁰ ITUC, 2014, "Global Rights Index – The worlds' worst countries for workers"

²¹ Freedom House, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/philippines-0#.VLVOLCuG-PZ> (2014-09-03)

²² Ibid.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH JÄMSTÄLLDHET

Många av Filippinernas utmaningar avseende de mänskliga rättigheterna är behäftade med ekonomiska faktorer. En stor del av befolkningen får inte sina grundläggande ekonomiska och sociala rättigheter tillgodosedda. Ojämligheten är hög, med stora skillnader mellan fattig och rik, stad och landsbygd och olika regioner. Den utbredda fattigdomen innebär att stora delar av befolkningen de facto saknar makt och inflytande över sina liv. Enligt presidenten Aquino har fler än två miljoner lyfts ur fattigdom under hans tid vid makten. Uttalandet har ifrågasatts av organisationer i civilsamhället eftersom ökade inkomster bör sättas i relation till prisökningar på exempelvis el.

Filippinerna har däremot gjort framsteg i att nå flera av millenniemålen. Spädbarns- och barnadödligheten har mer än halverats sedan 1990. Enligt en rapport om jämställdheten i världen från World Economic Forum hösten 2014 hamnade Filippinerna på nionde plats, tack vare framsteg avseende kvinnors utbildning samt politiska och ekonomiska deltagande²³ Nyligen antogs även en lag som förbättrade villkoren för landets hushållsarbetare vilket innebär ökat skydd för den kvinnodominerade arbetsgruppen.

Frågan om sexuell och reproduktiv hälsa är som nämnts tidigare kontroversiell. Den katolska kyrkans starka inflytande i samhället präglar samhällsutvecklingen konservativt. Den nya lagen som antogs 2014 möjliggör dock för statligt subventionerade preventivmedel att delas ut till fattiga par, sexualundervisningen bli obligatoriskt i skolorna och vårdpersonal ska utbildas i familjeplaneringsfrågor. Kvinnor som drabbats av komplikationer efter illegala aborter ges även rätt till vård.

Filippinerna utgör ursprungs-, transit- och slutdestination för trafficking av kvinnor och barn. Flera hundratusen människor beräknas omfattas av landets sexindustri. Det är vanligt förekommande att fattiga kvinnor från landsbygden utlovas hushållsarbete, men i själva verket luras in i prostitution. Sexuellt våld och våld inom nära relationer utgör en verklighet för många.

Landets armé och den nationella polisen anklagas regelbundet för grova brott mot de mänskliga rättigheterna. Aquino-administrationen lovade att utreda och ställa ansvariga inför rätta för utomrättsliga avrättningar, tortyr, påtvingade försvinnanden och andra brott mot mänskligheten, men i verkligheten har få framsteg gjorts på området.²⁴ 2009 instiftades en Anti Tortyr-lag, men den har ännu inte lett till några fällanden. Enligt Amnesty var den nationella polisen inblandad i 80 procent av rapporterade tortyrfall 2013.²⁵ Antalet rapporterade utomrättsliga avrättningar har minskat, men politiskt motiverade mord förekommer fortfarande. I fattiga delar av landet rapporteras även att dödsskvadroner genomför sociala rensningar av utsatta grupper i samhället. Försvinnanden förekommer fortfarande och leder sällan till vare sig utredningar eller juridiska påföljder.

Filippinerna är vidare ett av världens farligaste länder för verksamma journalister. Brott mot journalister omgärdas även de i hög utsträckning av straffrihet.²⁶ Filippinernas nationella

²³ World Economic Forum <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2014/rankings/> (2015-01-13)

²⁴ Human Rights Watch, <http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chaptersprocent20/121770> (2015-01-13)

²⁵ Amnesty, 2014, "Above the Law – Police Torture in the Philippines"

²⁶ Freedom House, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/philippines-0#.VLVOLCuG-PZ> (2015-01-13)

fackförbund för journalister rapporterade i slutet av 2014 att sammanlagt 30 filippinska journalister dödats sedan presidenten Benigno Aquino III kom till makten 2010.²⁷ Endast sex av dessa har lett till gripanden, varav två senare dömdes. Morden tros ha koppling till lokalt högt uppsatta politiker.

KLIMATFÖRÄNDRINGAR OCH HÅLLBAR UTVECKLING

I Filippinerna är effekterna av de globala klimatförändringarna påtagliga. Naturkatastrofer såsom översvämningar och tyfoner sker allt oftare och med större intensitet än tidigare. Effekterna av klimatförändringarna och de extrema väderomslagen utgör ett överhängande hot för i synnerhet de fattigaste delarna av befolkningen. Människor som lever i hus av låg standard längst kustområdena och livnär sig på fiske eller jordbruk är mest sårbara. 2013 ledde supertyfonen Haiyan till omfattande materiella skador och att över 7 000 personer omkom eller försvann. Landets jordbrukare och fiskare drabbades hårt när fiskebåtar och delar av landets skördar förstördes.

I slutet av 2014 drog ännu en tyfon in över Filippinerna och orsakade även den stora skador. Denna gång genomförde myndigheterna massevakueringar av fler än 500 000 personer vilket bidrog till att betydligt färre miste livet än 2013. Ändå beräknar lokala organisationer att uppemot 40 procent av de rekonstruktioner som gjordes efter tyfonen 2013. Klimatförändringarna drabbar i längden hela samhället och dess ekonomi.

KONFLIKT

Filippinerna har en hög våldsprevalens. Situationen på Mindanao är särskilt svår där lokala klaner ligger i konflikt med varandra om landområden, naturresurser och politiska positioner. Problemen förvärras ytterligare av den stora tillgången till vapen vilket leder till att lokala konflikter övergår i våldshandlingar som drabbar civilbefolkningen och då i synnerhet kvinnor och barn. Regionen är dessutom den fattigaste i landet.

Fredsförhandlingarna mellan regeringen och Moro Islamic Liberation Front (MILF) har förbättrat läget för de mänskliga rättigheterna något, men organisationer vittnar alltjämt om militärens användning av utomrättsliga avrättningar, påtvingade försvinnanden och tortyr.²⁸ År 2014 tecknades ett fredsavtal, som har mynnat ut i ett lagförslag som förväntas antas av kongressen 2015. Den nya lagen kommer innebära att fem provinser på Mindanao som i nuläget utgör Autonoma Regionen för Mindanaos Muslimer ersätts med en ny region med namnet Bangsamoro.²⁹ I utbyte mot långtgående autonomi förväntas separatisterna bland annat överlämna samtliga vapen till myndigheterna.

ANDRA GIVARE

Sedan tyfonen Haiyan drabbade östra Filippinerna i november 2013 har flera internationella givare som arbetar med humanitärt stöd, återuppbyggnadsarbete och sysselsättning i tyfonens kölvatten etablerat sig i landet. Några exempel är USAID, Röda Korset, Plan International, UNICEF med flera.

²⁷ Human Rights Watch, <http://www.hrw.org/news/2015/01/08/dispatches-deadly-start-2015-philippine-journalists> (2015-01-13)

²⁸ Utrikesdepartementet, "Mänskliga rättigheter i Filippinerna 2013", (2014-09-08)

²⁹ Landguiden, <http://www.landguiden.se/Lander/Asien/Filippinerna/Aktuell-Politik/Muslimskaprocent2oseparatister> (2015-01-13)

Eftersom Filippinerna räknas som ett medelinkomstland har Sverige och andra givarländer fasat ut sitt bilaterala stöd till landet. Det finns dock ett antal svenska organisationer som bedriver verksamhet i landet, såsom ECPAT, LO-TCO Biståndsnämnd, Naturskyddsföreningen, Rädda Barnen och We Effect.

Andra givare som stödjer liknande verksamhet som Palmecentret är finska SASK, LO Norge, Oxfam och enskilda fackförbund och internationaler såsom BWI.

PROGRAMMÅL

Programmålet och delmålen för Filippinerna-programmet har utarbetats nära samarbete och dialog och samarbete med projektaktiva medlemsorganisationer och befintliga filippinska partnerorganisationer, och går i linje med organisationernas egna strategier, behov och kapacitet.

Programmål

Civilsamhället har ökat sitt inflytande i demokratiska processer.

Delmål 1

Ökad respekt för arbetares rättigheter.

Delmål 2

Civilsamhället deltar aktivt i beslutsfattande på samtliga nivåer.

Delmål 3

Organisationerna inom programmet har ökat sin kapacitet.